

SFT Svensk Familjeterapi

Nummer 1/2016

Verktyg
Jag behöver
verktyg
Kan du ge mig
verktyg

Svensk Familjeterapi

Nr 1, 2016 årgång 27
Issn 100-3421
Utges av Svenska Föreningen
för Familjeterapi (SFFT)

Redaktör:

Anita Blom af Ekenstam,

Redaktör/layout:

Mårten af Ekenstam

Adress: Ringvägen 47b,

181 51 Lidingö

Mail: sftred@telia.com

Nästa nummer

kommer ut i juni

Manusstopp: 15/5

SFFT:s styrelse

2015 - 2016

ordförande

Charlotta Westberg,

kassör

Ronny Axelsson,

sekreterare

Jörgen Gunnarson,

ledamöter:

Ann-Helene Nilsson

Susan Hanshoff

Lena Lang

Kerstin Lodén Gustafson

Ulrica Holmbom

vetenskaplig

sekreterare

Ingegerd Wirtberg,

www.sfft.se

Föreningens

webbadress:

www.sfft.se

Vi finns på Facebook:

sfft — Svenska föreningen för
familjeterapi

ORDFÖRANDEORD

Så är 2016 inlett, ljuset börjar återvända, småfågeln kvittrar om mornarna (åtminstone i min hemort i Småland) och ni sitter med årets första och rykande färska nummer av SFT i er hand. Och jag trycker enkelt och med förtjusning ned min värmepannas termostat med några grader, ett tydligt värtecken. Varför informerar jag er om detta undrar ni?

Jo, det förhöll sig såhär. Under den mörka hösten 2014 började det plötsligt knacka i vårt ledningssystem i huset. Ett försiktigt knackande till en början men som på bara några dagar ökade till ett vibrerande dån bakom äldsta dotterns säng. Hon var rädd och kunde inte sova. Jag och S stod förvånade och oroliga. Var det farligt? Var vattenledningarna i vårt snart 80-åriga hus på väg att sprängas, och vi med dem? Oroligt ringde vi rörmokaren som tittade förbi nästkommande dag. Tryggt och erfaret (trots sin ringa ålder) tog han sig tid att undersöka systemet. Han knackade på rören och lyssnade på vad våra vattenburna element hade att förtälja. "Det handlar om cybernetik", sa han och jag sken upp klockan sju denna mörka vardagsmorgon. Det där var ett begrepp som också jag kunde! "Varje enhet är en del av ett större system där även den minsta enhet kan vara av betydelse och också orsaka problem", sa vår Rörmokarminuchin, sökte vidare och fann ett litet elementreglage som satt löst. Han skruvade fast det och S och jag fick generat konstatera att en till synes så ofarlig liten sak hade orsakat en sådan oro. Men vår dotter sov gott igen.

Ett år senare, nu i vintras, fick vi återigen kalla in vår Rörmokarminuchin. Den här gången fick vi inte upp värmen i huset. Det började bli kallt ute och vår äldsta vägrade kliva ur sängen om mornarna då termometern bara visade på 11 grader i hennes rum. Vi försökte gång på gång starta om värmepannan som varje gång lade av efter en kort stund. Vi hade försökt generalisera det Rörmokarminuchin lärt oss sist han var hemma hos oss och vi hade gått igenom alla element och reglage utan att hitta minsta fel eller ledtråd. Vi var frusna och uppgivna. Den här gången fick Rörmokarminuchin jobba lite hårdare. Systemet var slutet och teg om sin familjehemlighet. Men vår rörmokare var en modig och kunnig man som inte rädde att gå in i de mörkaste skrymslen av vårt värmesystem. Och återigen fann han en av systemets minstingar, ett litet filter inte större än ett cannellonirör som slitit hårt under många år med att skydda vår mamma värmepump från smuts och avlagringar från husets alla element men till sist gett upp av överansträngning. Och när lilla cannelloniröret slutade att fungera då slutade också mamma att fungera.

Om det här hade varit en familj så hade Minuchin arbetat vidare med systemet, fått de olika delarna att förstå varandras intentioner bättre och hjälpt dem att sträva mot samma mål osv, och vår Rörmokarminuchin försökte verkligen han också. Han tvättade och borstade och skrubbade. Men det var försent. Cannelloni gick inte att rätta utan fick ersättas av ett nytt. Värmen kom tillbaka och cannelloni fick en värdig sista vila, på barnens gamla smådjurskyrkogård i vår blomsterrabatt. När någon kämpat så tappert så ska den också hedras! Och jag skänker vårt lilla filter en tanke när jag i värmen av vårvintersolen sänker temperaturen, i vårt återigen fungerande värmesystem, med några enkla knapptryck. Ja, jag skänker faktiskt både Minuchin och Rörmokarminuchin en tanke också. För vad hade jag varit utan dem? Mitt yrkesliv hade varit fattigare och mitt hem hade varit kallare.

För övrigt så jobbar vi på i styrelsen, inte minst med att hålla en uppdaterad hemsida så glöm inte att kika in på den då och då, eller följa sfft på facebook. Och ni spanar väl in annonsen för vetenskapligt symposium i Karlstad i höst? Står att läsa om i detta nummer av SFT. God läsning!

Charlotta Westberg

Medlem i Sveriges Familjeterapi Förening - SFFT blir du automatiskt genom att gå med i en regional förening. Alla föreningarna finns presenterade på SFFT:s hemsida, www.sfft.se, under rubriken regioner. Här följer också en lista på kontaktpersoner för de olika regionala föreningarna.

Västerbotten: Liz Bertholdsson, liz.kjell@tele2.se

Jämtland-Härjedalen: www.ffmitt.com Marie Forneman marie.forneman@jll.se
Telefon arb: 063-153921

Dalarna: Jörgen Gunnarson jorgen.gunnarson@ludvika.se
Telefon: 0240-86097

Värmland: Lennart Björk, Ö Torggatan 19, 652 24 Karlstad
Telefon: 0541-88025 networker@live.se

Västra Sverige: Ilze Norman ilze.norman@alingsas.se
Telefon: 0322-15401, 0733-963300

Södra Sverige: Ulf Korman ulfkorman@comhem.se

FTF-Sydost: Eva Sjökvist eva.sjokvist14@gmail.com

Famös, mellersta och östra Sverige: www.famos.se Håkan Pettersson
khpettersson@gmail.com

Stockholm: Lena Sahlström lena.sahlstrom@sfft.se

Åland: Crister Eriksson cristere@aland.net

Det är till din regionala förening du vänder dig med namn- och adressändringar.

VETENSKAPLIGT SYMPOSIUM

- KARLSTAD, Värmland
- Lunch till lunch, 13-14 oktober 2016
- Markera i almanackan redan nu
- Mer information kommer
- Håll koll på www.sfft.se och SFT

Martin Soltvedt in memoriam

Kerstin Hopstadius och Martin Soltvedt

Psykolog Martin Soltvedt avled den 22 januari 2016, nära 85 år gammal. Han var upphovsman till de samspeleinriktade arbetssätten BOF – Barnorienterad familjeterapi och Tejping samt författare till boken BOF – Barnorienterad familjeterapi (2005).

Martin utbildade sig i barnpsykoterapi på Nic Waals Institutet i Oslo. Han arbetade därefter ett par år under 1960-talet på Ericastiftelsen i Stockholm som barnpsykoterapeut och handledare. Under 1970-talet reste han till Sverige och berättade om sitt arbete med autistiska barn.

Han var chefspsykolog på Statens Senter for Barne- og ungdomspsykiatri i Oslo innan han 1985 öppnade egen mottagning för barn och familjer i sin hemkommun Lier.

Martin blev 1989 inbjuden av Barnpsykoterapiföreningen och Ericastiftelsen för att berätta om BOF. Han visade på film hur han lekte med

barn och föräldrar tillsammans i sandlådan som stod på ett bord. Som terapeut var han själv delaktig i leken genom att gå ner i sandlådan med sin alter ego-docka Gabrielsen.

När jag, Barbro Sjölin-Nilsson, såg Martins filmer och hörde honom berätta blev jag omedelbart fascinerad av detta nya arbetssätt. För att lära mer ordnade jag och min man Jan Nilsson flera BOF-kurstillfällen i Stockholm med Martin Soltvedt, som lockade behandlare från olika verksamheter.

Under 1990-talet reste Martin även ut till många BUP-mottagningar i Sverige. På Mora BUP var han under fyra år en återkommande lärare och direkthandledare i BOF. Flera svenska BUP-team gjorde också studiebesök hos honom i Lier.

Vid BUP i Växjö tog dåvarande klinikchefen Per-Olof Björck initiativ till den första tvååriga utbildningen i BOF. Den följdes sedan av fler, de flesta i

Uppsala där Martin innan sin pensionering höll i utbildningarna tillsammans med mig. I både Uppsala och Göteborg finns nu en tradition av tvååriga utbildningar i BOF och Tejping. I Norge håller Sidsel Haug, som förestår småbarnsenheten vid BUP Drammen, sedan många år i de norska utbildningarna. I Göteborg var det Gunilla Wilhelmson och Roger Gustafsson som startade och efter att Gunilla gått bort har Roger fått nya kursledarkollegor i Sara Pang och Albert Johnsson. Kursledarna är själva utbildade av Martin Soltvedt eller av BOF-terapeuter som han har utbildat. Så nu finns en andra generation av aktiva BOF-utbildare.

Martin Soltvedt var en fritänkande och banbrytande barnterapeut, som via de små alter ego-figurerna förde in såväl föräldrarna som sig själv i den barnpsykoterapeutiska symbolleken. För det var från den psykodynamiska barnpsykoterapin han kom. I den utvecklingspsykologiska kunskapen hade han sin teoretiska bas.

Man kunde förstås lika gärna säga att han öppnade familjeterapirummet för de yngre barnen, genom att sätta samhandlingsleken i fokus - i stället för samtalet. I det norska ordet samhandling ryms essensen av BOF. Vi gör något tillsammans med familjen och vi hjälper barn och föräldrar till en mer välfungerande samhandling. Genom att finna fram till och öva upp nya samhandlingsmönster i BOF-leken får de modeller som sedan kan föras över till familjens liv hemma och till barnets samspel med andra i förskola och skola.

Martin myntade begreppet ”den terapeutiska samhandlingspositionen” för BOF-terapeutens förhållningssätt, i kontrast till den terapeutiska överföringspositionen, som råder inom traditionell barnpsykoterapi. Genom att projicera ner sig via sin alter ego-docka Gabrielsen kunde han möta barnet i sandlådan och där få kontakt med såväl interpersonella som intrapsykiska aspekter.

En forskningsrapport av Christina Palm, Terapi på lika villkor? En jämförande studie mellan BOF och traditionella familjeterapisamtal (2001) visade hur barnets aktivitet och delaktighet ökade dramatiskt i BOF jämfört med traditionell familjeterapi.

Jag besökte Martin Soltvedt och hans fru, Berit Dahl Soltvedt, pensionerad psykolog och aktiv konstnär och miljödebattör senaste gången i deras hem i Lier i augusti 2014. Det gladdes då Martin mycket att jag hade med en film där psykolog Annika Gerenstein berättade om sin väg in i BOF och hur hon nu går in som kursledare på den senaste tvååriga utbildningen i Uppsala.

En månad tidigare hade Kerstin Hopstadius besökt Martin och Berit och skrivit en artikel i Svensk Familjeterapi med rubriken "At se noe sammen, og gjøre noe med det".

Martin var av ålders- och hälsoskäl inte aktiv som BOF-terapeut eller utbildare sedan 2005. Han gjorde då sin sista tur till Uppsala i samband med utgivningen av boken, som kom ut på Marelds förlag. På familjeterapikongressen i Falun 1995 var Martin en av huvudtalarna. Vid det tillfället hade jag, Barbro, sammanfört honom med Bengt Weine, som var positiv till att ge ut en bok om BOF. Kerstin Hopstadius gjorde en översättning till svenska och en redigering av Martins norska manus. Barbro och kursdeltagarna i Uppsala "provade på" lämpliga uttryck till den svenska översättningen.

Under de drygt tio år som gått efter 2005 har Martin ändå i högsta grad levt med i vad som skett inom BOF i Sverige och Norge – och i Tyskland. Psykolog Bernd Reiners lärde sig BOF på BUP i Växjö och tog med sig arbetssättet till sitt hemland. Han har också skrivit en bok om BOF på tyska, Kinderorientierte Familientherapie (2006). Martin och Bernd träffades i samband med BOF-konferensen i Lier 2011 och "fann" varandra.

Tejping kom till som ett sidospår från BOF. Martin var själv en mycket visuell person och i sina samtal med barn och familjer använde han lekmaterial för att skapa samhandling och hjälpa barnen hålla fokus. I Tejping får barnet/familjen/klienten visuellt gestalta sitt nätverk, sin livssituation, en inre eller yttre konflikt eller en traumatisk upplevelse med hjälp av målade träfigurer. Det hela utspelar sig på en "scen" som tejpas upp på ett bord. Terapeuten kan själv delta i gestaltandet med hjälp av sin alter ego-figur som bidrar till att skapa dialoger, berättelser och bättre samspel mellan figurerna på scenen. Dessa kan representera såväl yttre personer som delsjälv inom klienten. Genom gestaltandet med figurerna och uppbyggnaden av en miljö kring dem, en kontext, skapas ett mellanområde, där vi tillsammans kan se problemet illustrerat och där vi kan söka lösningar.

Martin förundrade sig över det mycket stora intresse som Tejping har rönt i Sverige bland socialtjänstpersonal, som arbetar med barnsamtal i bl a utredning och som uppföljning av familjehemsplacerade barn. Det gladdes honom mycket att barnens röster på detta vis kunde bli hörda.

Han följde med intresse hur Tejping också fick en tillämpning i psykologiskt arbete med vuxna, främst genom psykolog Jan Nilsson som utvecklat "traumatejping" som metod i arbete med behandling av traumatiserade flyktingar och invandrare vid Enheten för transkulturell psykiatri i Uppsala.

Med barnslig (i ordets mest genuina bemärkelse) förtjusning satte Martin Soltvedt guldstjärnor på Nordenkartan för platser där BOF och Tejping hade funnit fäste. Kartan vidgades under de senare åren genom Bernd Reiners arbete i Tyskland, med stjärnor i bl a Köln, Dortmund, Berlin och Luxemburg.

Via frekventa mejl från mig, Barbro, med rapporter om kursdeltagares och terapeuters positiva reaktioner och upp-

levelser av BOF och Tejping samt små fallvinjetter kunde Martin ta del av det fortsatta intresset för det han har brunnit för: Lekens betydelse i arbete med barn och familjer. Hans övertygelse var ju att det inte går att förstå sig på barn om vi inte intresserar oss för deras lek!

Vid ett av sina telefonsamtal till mig sa han: De här berättelserna förgyller min ålderdom! Martin ville så sent som i början av januari i år ta tag i uppgiften att ge ut boken om BOF på norska. Men först skulle han skriva om sista kapitlet! Det blev nu inte så. Hans krafter räckte inte. Inte heller fick han uppleva att se de böcker om Tejping som han så idogt uppmuntrade mig och Jan Nilsson att skriva. Ett utkast till förord till min bok om Tejping med barn och familjer fick han läsa i våras. Hans kommentar blev: Du behöver betona barnperspektivet ännu mer!

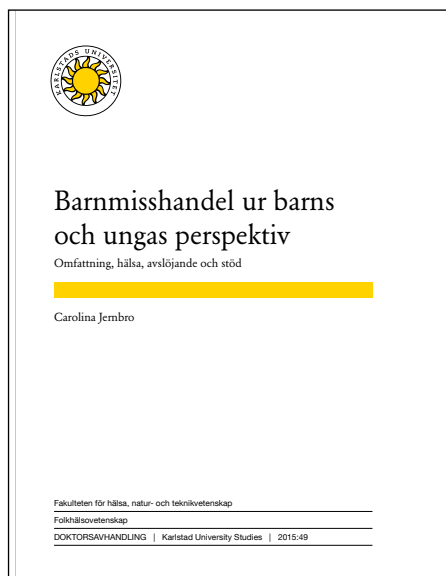
Martin var en lekkonstnär och en barnens företrädare. Han var för mig en kunnig och inspirerande mentor under mer än 25 år och blev med tiden en riktigt god vän.

Mitt möte med Martin Soltvedt 1989 blev livsavgörande. Hans nytänkande och kreativa arbetssätt utvecklades utifrån gedigen teoretisk kunskap och klinisk erfarenhet, men också utifrån en "anarkistisk" läggning. Det som modern utvecklingspsykologisk teori beskriver hade han redan i mitten av 1980-talet börjat tillämpa i sin egen kliniska praxis på mottagningen där uppe på vinden i Liers gamla mejeri.

Vi har ett nu stort ansvar att föra vidare Martin Soltvedts tankar om leken som kommunikationsform och om samhandlingens betydelse i arbete med barn och deras familjer genom BOF och Tejping, ja när det gäller Tejping även med vuxna!

Barbro Sjölin-Nilsson
Leg psykolog, leg psykoterapeut
Lindsbergsgatan 15 A
752 40 Uppsala
070 – 644 38 72
nilsjo.psyk@telia.com

Man får inte slå eller vara dum mot barn!

BARNMISSHANDEL OCH SEXUELLA

övergrepp är svårt att tala om, ännu svårare är att uppleva det.

Det behövs kunskap och mod hos dem som möter barn. Barn, som försöker berätta eller visa att de har upplevelser som är besvärliga. När en kamrat eller vuxen vågar lyssna behövs stöd för både dem och för dem som upplever våld och blir utsatta.

Carolina Jernbro har skrivit sin avhandling om hur barn och ungdomar ser på och tänker om barnmisshandel och hur deras hälsa och livskvalitet påverkas. Hon har skrivit på ett begripligt och lättillgängligt vis. Om du ger dig tid att läsa hennes arbete får du sammanfattande

och meningsfull kunskap. Den kunskapen kommer du ha nytta av i din vardag.

Avhandlingen har följande utgångspunkter:

Barnmisshandel som ett folkhälsoproblem

Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell

Barn och ungas perspektiv

Biopsykosocial syn på hälsa

Pragmatisk ansats

Första frågan att skaffa kunskap om är: Vad är barnmisshandel? Det finns olika definitioner, men en som används är; ”Barnmisshandel är när en vuxen person utsätter ett barn för psykiskt och fysiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov. Den definitionen kommer från Kommitteen för barnmisshandel från år 2001. Definitionen utgår från ett barnperspektiv eftersom den inte skiljer på avsiktliga och oavsiktliga handlingar eller aktiv eller passiv försummelse. Den tar heller inte hänsyn till kulturella skillnader. Den definitionen innefattar att barn som upplever och bevittnar våld är utsatta för psykiskt våld.

I avhandlingen finns fyra studier. Den första hade som syfte ”att undersöka ungas tankar om och erfarenheter av barnmisshandel”. Den andra undersökte om barn som rapporterar fysisk misshandel har mer ohälsa än andra barn. Den tredje studien handlar om överlap-

pande misshandelstyper och livskvalitet och den fjärde om hur barn som avslöjar att de är utsatta för barnmisshandel upplever det stöd de fått från vuxna och professionella utifrån olika frågeställningar.

Sammanfattningsvis så får läsaren veta att barnmisshandel ofta ska undersökas som multitypmisshandel. Det behöver finnas intresse hos omgivningen att utforska om någon upplever flera olika typer av misshandel, eftersom det påverkar hälsa och livskvalitet för så många. Var femte barn har upplevelser, som kan betraktas som allvarlig misshandel. Resultaten i avhandlingen beskriver svenska förhållanden och hur barn har det. Det är en utmaning för professionella att bemöta barn och unga.

Eftersom jag skriver till er som har och läser tidningen SFT Svensk familjeterapi så vill jag passa på att ställa frågan: Är det för svårt för oss som möter barn och deras familjer att vara upptäcktsresande och nyfikna när det gäller barnmisshandel? Det är ju viktigt att genom avhandlingen få veta att barn tycker att professionella ofta faller ur ramen när det gäller misshandel. Barn har rätt att möta professionella som vill och kan stödja dem.

För att bättre motsvara barns behov och önskingar rekommenderar jag att dig att ta dig tid att läsa Carolinas avhandling.

Ann-Christine Falk
socioonom

STOK konferens
13-14 november

Hur du tar till dig det som andra ger dig?

“Inkastad” på en dansk familjeterapi-konferens kliver jag av en buss på södra Fyn i staden Svendborg där Dansk för-ening för systemisk och narrativ terapi och konsultation samlat 130 danska medlemmar för två dagars konferens och årsmöte.

Frågan om att delta i Danmark dyker upp första gången i början av oktober och jag ställer mig avvaktande posi-tiv. Jag får sedan beskedet att någon i Göteborg hunnit svara ja före mig, men nähä, den personen hoppar tydligen av, så är du fortfarande intresserad? Undrar varför frågan går till mig, är det min skånska bakgrund (han fattar ju danskan) eller beror det på att jag är så medgörlig och snäll och alltid svarar ja? Hursomhelst klockan har hunnit passera nio på kvällen när jag kommer fram. En ung man på busshållplatsen fångar min vilshenhet och hjälper mig vänligt på rätt väg. Sista biten får jag till och med eskort av en vänlig dansk dam ända fram till hotellet. Två vänliga svendborgssjälär följs av en smidig incheckning på ett rymligt rum med utsikt över stadens torg, det här började ju riktigt bra!

Män och barn och kvinnor vid ti-dens rand. Familjeterapeuters position i mötet med 37 möjliga familjetyper. Programmet lockar med huvudtalarna Kennet Gergen, & Marcela Planco från TAOS institut i Texas, tio parallella workshops fredag och tre parallella workshops lördag.

Kenneth Gergen inleder och frågar sig hur vi moderna människor hanterar in-formationssamhällets teknologiska om-välvning och hur den påverkar familjer barn och relationer och i förlängningen vårt arbete med familjer? Stora skillna-der i förståelse av kön jämfört med för 50 år sedan ger nya förutsättningar för arbete med familjer.

Det dröjer inte särskilt lång tid innan tre konferensdeltagare bjuds fram till scenen för att reflektera. Detta går så pass smidigt att misstanken, riggat, dy-ker upp hos mig. Ur ett socialkonstruk-tivistiskt perspektiv vad är en individ? Hur uppkommer förståelsen av mig som individ? Om vi förstår individualisering-en som en kulturell konstruktion kan vi då konstruera en annan förståelse som mig i relation med andra? Vad får det i så fall för betydelse för min syn på vad som är meningsfullt? Hur du tar till dig det som andra ger dig? Vad gör du med det jag ger dig? Kenneth talar om me-ning som aldrig stängd eller slutlig, finns alltid en fortsatt ny mening. Så långt hänger jag med och det känns bekant, begripligt och imponerande filosofiskt. Nästa steg känns däremot lite väl an-norlunda när också saker i vår miljö lyfts in som “deltagare”. Detta illustreras med pappersmuggen som Kenneth Gergen sträcker upp i luften samtidigt som han ställer frågan om detta verkligen är en pappersmugg?

Marcella Polanco presenterar sig som revolutionär kvinna som tagit sig ige-nom en mur av patriarkalt motstånd till en privilegierad position PhD, Assistan professor, MS family, couple and indi-vidual psychotherapy program director, psychological services for Sapanish speaking populations verksam på TAOS institute. Marcella är ursprungligen från Colombia men lever och är verksam i Texas. Föreläsningen inleds med ett filmklipp av den Colombiansk födde författare Gabriel Garcia Marquez (no-belpristagare i litteratur 1982) en stor inspirationskälla för Magical-realist Inquirers. Marcella talar om två kompo-nenter i sin terapeutiska praktik magicall realism och solidaritet. Vilka är vi som terapeuter och vad gör det med vår hu-

manitet. Hur kan vi arbeta tillsammans med familjen och involvera vår kropp i vår konversation? Vad säger kroppen, hjärnan, hjärtat, själen? Den magiska realismen betonar graden av detaljer vi kan dra ut ur språket i vår terapeutiska konversation.

Thorkild Olsen workshop inleds med en ögonkontaktsövning där vi två och två håller ögonkontakt i 60 sekunder och sedan kort pratar om hur det var. Vilken temperaturhöjare, isen bryts stämningen blir upprymd och sorlet är igång. Att bli en annan och då förbli den samma är workshopens rubrik och Thorkild tar sin utgångspunkt i Dan Zahavis bok “Self & Other”. Grundförståelse om hur vi blir till i samspel/relation. Exemplifierar om hur en framgångsrik kommundirektör headhuntas till kommun Y för att repe-tera succén från kommun X men fallerar totalt. En helt ny kontext.

Är den socialkonstruktivistisk – nar-rativt språksystemiska dominansen en avspeglning av Danmarks familjeterapi-landskap i stort, eller är STOK en bas-tion för språksystemisk och narrativt orienterat familjearbete? I alla fall råder det inget tvivel om att på konferensen är det denna genre av familjeterapi som dominerar.

Jag har mer än ett samtal med kon-ferensdeltagare som beskriver narrativt arbete som något åtskild från systemiskt familjearbete. Under middagen lottas böcker ut och jag imponeras av antalet nytugivna danska titlar om narrativt arbete. Jag lämnar konferensen i säll-skap med normmännen och är fylld av upplevelsen. Det här var lärorikt och spännande. Våra nordiska grannar i syd väcker nyfikenhet med ett filosofiskt djup och narrativt smörgåsbord värt att botanisera vidare i.

Mikael Jarnlo
Ledamot FFST

Riyadh Al-Baldawi

om flyktingar, hälsa och mänsklig värdighet

Under våren har FFST, Stockholms familjeterapiförening, tema flyktingar och migration i sin utåtriktade verksamhet.

Den elfte februari, Systemcafé i Stockholm, Magelungens lokaler på Bondegatan, ”alltid på en torsdag” som det står på hemsidan ffst.se. Intresset är inte oerhört, ett tjugotal personer minglar med vin och brieost. Kvällens gäst Riyadh Al-Baldawi anländer i sällskap med sin fru och arbetskamrat Fatima. De tar för sig av buffén och bekantar sig med några av de närvarande i en av sittgrupperna utanför salen. I det stora rummet, som är möblerad med stolar i halvcirkel, ska snart kvällens samtal äga rum.

Efter en stund har de närvarande tagit plats i salen, och Karin och Elena presenterar Riyadh närmare. Riyadh Al-Baldawi är idag psykiater, psykoterapeut och forskare och grundare av Orienthälsan, center för psykosocial bedömning och rehabilitering av individer och familjer. Riyadh är en stilig man kring de sjuttio, med kraftfull mustasch och nyfikna ögon. De kommande två timmarna ska Karin Brun och Elena Öberg genom frågor stödja Riyadh att utveckla berättelsen om sig själv och sin livsgärning. Min återgivning av denna berättelse är inget täckande referat. Jag nöjer mig med att återge fragment, som satt avtryck på mig. En högst subjektiv betraktelse, med andra ord.

FLYKTING

Riyadh lämnade Irak för 45 år sedan, studerade och disputerade i Sovjetunionen. Som färdig kirurg var han på väg till Kanada när han bara tänkt att passera Sverige. Irak var i krig med Iran, Riyadh kallades tillbaka för att delta. Då han vägrade detta blev hans pass återkallat och han var de facto flykting i Sverige. Den sverigevistelse han trott skulle vara i högst tre månader, har blivit betydligt längre. ”Ingen kan planera sin framtid”, sammanfattar Riyadh.

Då Riyadh fick en son med allvarlig autism och utvecklingsstörning kom hans tillvaro att förändras. I sin strävan att bättre förstå sonens behov, väcktes frågor som ställde hans varande-i-världen som kirurg på ända. Han började arbeta med beroendefrågor inom narkomanvården. Där mötte han en förståelse för hur det är att ha en krävande familjesituation. När Riyadh, som en följd, byt-

te specialitet från kirurgi till psykiatri sågs det av hans forna kolleger som ett obegripligt statusmässigt nerköp. Riyadh berättar målande hur det för honom handlade om en förvandling, från ”att gömma sig bakom en fasad av att vara en duktig kirurg, till att använda sig själv som instrument för att hjälpa andra”. Att arbeta med människor krävde ”att han måste arbeta med sig själv”.

MÅNGKULTUR

Riyadh kom med tiden att lägga transkulturella perspektiv på missbruksfrågorna. Han startade SIMON, Svenskar och Invandrare Mot Narkotika, en mångkulturell organisation mot drogmissbruk, främlingsfientlighet och rasism och för ökad integration i samhället. Under många år utgjorde SIMON en experimentverkstad för många människor från olika kulturella områden.

En halvtimme in i programmet säger Riyadh att hans tankar för dagen handlar om vad Sverige gav honom: ”en trygghet och en känsla av värdighet, respekt för mig själv som människa. Det är det demokratin handlar om; du har värde, oavsett ögon- och hårfärg”. Han fick sitt svenska medborgarskap så småningom, men svensk blev han vid ett speciellt tillfälle. Vid inresan till USA en gång, fastnade Riyadh i gränskontrollen på flygplatsen. Han hade ”medvetet eller omedvetet” inte fyllt i rutan ’nationalitet’. Tillfrågad av tjänstemannen om vilken nationalitet han hade, svajade han till ett ögonblick innan han svarade, ”Swedish”. Det var då Riyadh blev svensk. Tjänstemannen kastade en lång blick på hans mörka ögon och svarta hår.

FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Karin frågar vilka idéer som vägleder honom i hans arbete som psykiater och psykoterapeut. Riyadh svarar: ”Jag försöker skala av mina fasader, så att mina patienter kan tala med mig. Jag söker ett möte som jämbördig. I handledning försöker jag betona vikten av att sätta sig ’i samma båt’ som patienten. Här kommer egenvärdet in, ett uttryck för helhetsyn, en känsla för kontextens betydelse.” När han skrev sin bok, Migration och anpassning: den okända resan (Studentlitteratur 2014), ville han inte skriva om sina patienter. Han ville att de själva skulle komma till tals.

”Jag är mycket inspirerad av Sal Minuchin”, säger Riyadh. ”Han entusiasmerar mig att inte luta mig tillbaka, utan vara med, tillsammans med, patienten. Att vara ärlig. I Sverige är vi så rädda för att trampa på andras integritet, att vi riskerar att bli otydliga. Någon gång måste jag konfrontera min patient. Som invandrare har jag lättare att vara tydlig utan att riskera att ses som rasist eller invandrarfientlig. Dessutom kan jag ganska mycket om koranen.”

”Som terapeut behöver jag ta reda på mycket mer om islam. Vi terapeuter behöver sätta oss i samma bår som våra patienter”, fortsätter Riyadh. ”Sätta oss in i olika hur olika religiösa gruppe- ringar resonerar. Vad är shiitism, sufism, och så vidare. Varför strider shiiter och sunniter? Vi terapeuter behöver sätta oss in i sammanhangen. Religion och etnicitet är aktuella frågor. Vi behöver sätta oss in i dem.”

DIAGNOSER

Elena frågar Riyadh: ”Hur ser du på frågan om diagnoser och risken för stigmatisering när du möter barn med koncentrationssvårigheter?” Riyadh: ”Migration innebär en stor abrupt förändring. Vi behöver tid för att klara den. Skolan behöver ödmjukhet inför dessa svårigheter. Barnen är INTE, som nyanlända, hjälpta av att utredas för ADHD, ADD, autismspektrumstörning eller liknande. Barnet behöver tid, åtminstone ett till ett-och-ett-halvt år.”

”Som psykiater måste jag sätta diagnoser, jag måste använda DSM-5 eller ICD-10, och det blir stigmatiserande. Och ändå behöver vi diagnoser för att veta hur vi bör handla, hur vi ska hjälpa. Samhället behöver de ramar diagnoser ger. Jag sätter inte diagnoser om jag inte tror att patienten är hjälpt av det. LSS till exempel ger mycket möjligheter till stöd- åtgärder. Andra gånger kan jag skriva ’diagnos föreligger ej’ – det är också en diagnos.”

”För att minska risken för stigmatisering kan jag säga: ’Du är inte sjuk, du är en person med problem. Och de problemen ska jag hjälpa dig med.’ Ofta protesterar patienten högljutt när jag säger att hon inte är sjuk. Men jag står fast i denna uppfattning. Det är inte sjukt att ha problem. Och problem kan hjälpas. En normal livskris uppstår till exempel

Riyadh Al-Baldawi, Karin Brun och Elena Öberg

när en nära anhörig går bort. Då är det vanligt att höra röster under natten. Det är ingen sjukdom.”

Efter paus berättar Riyadh vidare om att han startat Transkulturellt centrum, som har gett ut ett häfte med namnet ”Migration, psykisk ohälsa och trauma – ett studiehäfte för dig som möter asylsökande och flyktingar i ditt arbete” (Transkulturellt centrum, Stockholms läns landsting 2012). Inom centret har samlats mycket kunskap om att möta och bemöta flyktingar och andra migranter.

Hemsida transkulturelltcentrum.se.

BETYDELSEN AV PERMANENT UPPEHÅLLSTILLSTÅND

Riyadh projicerar ett diagram på väggen. Han har forskat om barns och deras föräldrars väg till återhämtning i det nya landet. Efter att de har fått PUT, permanent uppehållstillstånd, följer ofta barnen och föräldrarna olika och motsatta vägar. Medan de vuxna reagerar på meddelandet om uppehållstillstånd med stegrat hopp de första månaderna och året, hamnar barnen ofta i ett tillstånd av nostalgi, där de skönmålar det gamla landet. De längtar efter sina gamla vänner, de kan få svårt att engagera sig i kamratinriktade aktiviteter i det nya landet. Föräldrarna möter samtidigt det nya landet med förväntan och hamnar i ett tillstånd där de idealiserar det nya. Barnen undviker att tala med sina föräldrar om hur de upplever läget, då de inte vill oroa föräldrarna. ”De kan be-

höva en klok människa utanför familjen i detta läge”, säger Riyadh.

Senare, något eller ett par år efter uppehållstillståndet, börjar barnen återhämta sig medan föräldrarna nu kan uppleva tvivel på det nya. Barnen går mot ökande framtida visioner. I undantagsfall fastnar barnen i något som Riyadh kallar ”nostalgisk fixering”, och kan då gå in i en tillvaro där deras delaktighet präglas av en passiv inställning. Även föräldrarna kan låsas fast av tvivel på det nya, och kan då passiviseras. I de flesta fall klättrar dock både barnens och föräldrarnas kurvor uppåt, mot en aktiv delaktighet, efter de första två tre åren med uppehållstillstånd.

Riyadh rekommenderar att inte försöka arbeta terapeutiskt med människor innan de fått PUT. I det läget, när människor lever i osäkerhet och existentiell väntan dag-för-dag, kan man erbjuda sig som medmänniska, stödja och hjälpa praktiskt-mänskligt. Men inte försöka inleda psykoterapi. För att förutsättningar för terapi ska finnas, behövs den framtid som uppehållstillståndet symboliserar.

FLYKTINGPOLITIK, HÄLSA OCH FANTASI

Mot slutet av kvällen öppnas för samtal och frågor från de närvarande. Vi får en diskussion om gränssnittet mellan politiken och hälsofrågorna. Flyktingar och andra migranter som vill in i Sverige tar helt rationellt de vägar som erbjuds. När myndigheterna öppnar för att kvinnor, drabbade av hedersvåld, ska

erbjudas snabbspår till Sverige, skapas massor av hedersvåldsutsatta kvinnor. När grinden öppnas för homosexuella, som är förföljda på grund av sin sexuella läggning, skapas mängder av homosexuella. Och så vidare. Detta är inte detsamma som att de manipulerar och hittar på. Det är en följd av människors utsatta läge i kombination med politikens krassa yrkanden.

Innan kvällen är över hinner vi också prata en del om hur barns fantasi kan vara till stor hjälp för dem då de är traumatiserade. Denna fantasikraft kan på ett medvetet sätt tas till vara i psykoterapeutiska samtal och lekar.

Av de långa applåderna och de glada ansiktena runt omkring mig när vi avtackar Riyadh, påminns jag om att den allmänna stämningen är hög. Vi alla har blivit berikade och kanske överraskade av en oväntat innehållsrik och klok programkväll. Vi har fått lyssna till en man med stor erfarenhet och integritet, som genom sin livsberättelse skildrat svårigheterna för många flyktingar och andra migranter att finna sig tillrätta i det nya och mycket exotiska landet Sverige. Samtidigt har han bidragit till att öka vår beredskap att förstå svårigheterna för de nyinvandrade, öppna oss för, och ta emot dem. Riyadh har för mig ikväll gestaltat den bärande idén att integration alltid innebär en ömsesidig process. Tack, Elena och Karin, och framför allt, Riyadh!

Johan Wallmark

Hur blåser de familjeterapeutiska vindarna?

För mig – och säkert andra – är det livsnödvändigt att söka sig till sin yrkesmässiga flock. Kongresser, konferenser, nätverk. En stillsam träff på ett systemcafé eller en artikel i en tidning som gör familjeterapin påmind för omvärlden. I det dagliga arbetet kan jag ibland känna mig som en främling, missförstådd i ett individualiserat samhälle där jag bombarderas av KBT-skocken, medicinmafian och de ettriga, uthålliga individualterapeuterna. Utmattad, på gränsen till uppgiven måste jag då och då finna min jordmån, min mylla att hämta kraft ifrån. De systemiska andetagarna måste finnas runtomkring mig, det är den friska luft som behövs för att inte riskera min yrkesmässiga kvävning.

Länge har jag drömt om att familjeterapin skulle få sin rättmätiga plats i media men 2015, när så äntligen TV gjorde ett granskande reportage om diagnoser så blev det med familjeterapin som medial slagpåse. Ni som såg det rent av usla programmet Dokument Inifrån - passande namn eftersom kunskapen om hur vi människor påverkas utifrån lyste med sin frånvaro - blev säkert lika bedrövade som jag över att familjeterapin, tvärtemot vad som är fallet, framställdes som mossig och utan forskningsstöd. Till domedagsmusik och svartvita bilder talades det om att ”på 60- och 70-talets syn på psykiska problem förklarades det mesta med relationer eller svåra upplevelser”. Det mer hoppfull musik och till glada toner basunerades det ut hur verkligt det var med beteendeterapi som exempelvis DBT.

Det var nästan komiskt att se professorerna och doktorerna (bara män) som förespråkade individuell beteendeterapi, då de förminskade andra terapiformer, även psykodynamisk individualterapi fick sig en känga, som gammalmodiga. Familjeterapeuten Fanny Marell var en av de (bara kvinnor) som klipptes in på de mest märkliga sätt - avsikten var att få dem att framstå som ovetande - lyckades i alla fall på något sätt komma ifrån det

hela med hedern i behåll. En bedrift med den klippningen av programmet. Tack och lov blev programmet så dåligt och vinklat så att inte ens de mest radikala beteendeterapeuter kunde ta programmet på allvar. För alla som någon gång arbetat inom området var programmet bara en pinsam parodi.

Men 2015 var kanske ett år, i alla fall kände jag det så, med ett spirande hopp om att familjeterapins framtid är ljus. Anledningen är till största del familjeterapikongressen i Växjö. Redan i anslaget, med den utmärkta, provokativa undertexten ”så här gör vi familjeterapi” fanns förhoppningar om vad som skulle komma. Det var väl inte bara jag som redan där såg undertiteln som en cynisk passning till ett allenarådande språkssystemiskt synsätt inom familjeterapin och att det nu var dags att börja blanda upp det verbala utforskandet med lite mer action? Efter debaclet i Åbo, familjeterapikongressen som snarare förde familjeterapin bakåt än framåt, var det extra viktigt att kongressen skulle ge hopp och inspiration så att återväxten för familjeterapin skulle tryggas.

Redan efter första dagen tyckte jag stämningen var en blandning av förvåning och eufori. Jag hörde i kulisserna att det talades om en ”politisk kupp”, någon annan uttryckte ”äntligen”, men där fanns också några förbryllade Harlene Anderson-kopior som på fullt allvar, började se förskrämda ut. Anledningen var såklart att det fanns en helt annan ton och innehåll i plenumföreläsningarna än vad vi varit vana vid de senaste åren. Lena Svedin, som prestigelöst blandat av alla skolor, och Wai Yung Lee, Minuchins medarbetare, gav oss inspiration till att göra familjeterapi riktigt vågat. Igen. Något som andra dagen följdes upp förtjänstfullt av Maud Fornander och Paul Johansson (som bär den strukturella fanan högst av alla på denna sida Atlanten) med sin livfulla NVR föreställning. Att sedan Magnus Ringborg fick uppgiften att avsluta med

sitt plenum om hur vi gör familjeterapi i dag var en händelse som såg ut som en tanke, men inte ens den goda Magnus hade nog annat att kongressen i sig skulle kratta manegen för honom och den föreläsning där andemeningen syntes vara att belysa och betona vikten av ett halvsekel av gamla goda familjeterapeutiska erfarenheter, utan att för den skull stå still.

Även om jag verkligen gillade det kaxiga anslaget och den, som jag ser det, tydliga intentionen till en riktningförändring inom familjeterapin i Sverige var jag en av dem som, för att få lite annan spis så att säga, tryckte mig in på Björn Holmbergs smockfulla seminarium om familjerekonstruktioner. På vilken annan familjeterapikongress som helst hade den inte utmärkt sig (förutom att den såklart var en ovanligt bra föreläsning). Nu blev det en udda fågel, en välkommen kommentar till att inte glömma ett annat perspektiv bara för att den mer traditionella familjeterapin nu för några dagar drabbades av pånyttfödd hybris. Björn genomförde sin föreläsning på sitt sedvanligt lugna, metodiska vis, som alltid trovärdig med all sin erfarenhet och kunskap. Det kändes på något vis som en lättnad ändå, ”ja då det finns plats för oss alla” och tack och lov försvann den värsta paniken hos de som investerat både tid och pengar på att försöka sig på att förstå Foucault, eller åtminstone Michael White.

Nu tror jag inte kommittén i Växjö hade annat vilken genomslagskraft deras program skulle ha, men sällan har jag hört så livliga, intressanta diskussioner som efter kongressen i Växjö. Förresten måste jag bara lovprisa de otroligt seriösa, engagerade och positiva arrangörerna. Ni slog verkligen an tonen för en strålande kongress.

Det nya året, 2016, innefattas av en mycket spännande tillställning redan i maj, den internationella NVR konferensen som går under parollen ”This is how we do NVR”. Säkerligen är arrangörerna inspirerade av det lyckade resultatet i Växjö med den snarlika underrubriken. Den här gången bär det av till Malmö för alla oss som vill insupa den systemiska luften för några dagar i väntan på nästa nationella kongress.

Patrik Kärn

Systemcafé i Luleå

Parterapi i fokus

En kväll i slutet av januari var det äntligen dags för ett uppskattat Systemcaféet i ett vintrigt Luleå. Eldsjälarna Margareta Wikström och Ann-Catrin Andersson, socionomer/psykoterapeuter, var värdar. Kvällen inleddes som alltid med trevligt mingel och en lätt middag. Runt bordet samlades intresserade från såväl Norrbotten som Västerbotten för att lyssna på kvällens föreläsare Gerd Elliot som var inbjuden för att berätta om EFT-Emotionally Focused Therapy for Couples. Gerd som är socionom och legitimerad psykoterapeut samt certifierad EFT-terapeut har lång erfarenhet av att arbeta med metoden i parterapi och i handledning/utbildning. Hon inledde med att berätta om hur hon och hennes kollegor inom familjerådgivningen kom i kontakt med metoden och sedan fann den mycket verksam i arbetet med par som sökte hjälp.

Gerd fortsatte med att beskriva EFT:s teoretiska bas, hur den har sin grund i framför allt anknytningsteorin men också systemteori och experimentell teori. EFT har under de senaste 20 åren utvecklats framför allt i USA och Kanada av bland andra Susan Johnson. Vi fick också en inblick i den utbildning som krävs för att arbeta med metoden.

Känslor har en central roll i teorin. Målet i parterapi är att lära känna sina rädslor och behov och att skapa trygga känslomässiga band till varandra. Terapeuten har en aktiv roll och arbetar med interventioner genom att leda och guida paret utifrån en samtalsmodell som omfattar åtta till tolv samtal.

Gerd berättade att det vanligaste samspele mönstret visar sig i att den ena parten i sitt sökande efter kontakt ter sig alltmer frustrerad och anklagad medan den andra parten på grund av önskan att rädda sig själv och förhållandet, drar sig tillbaka. Detta utvecklas ofta till ett destruktivt mönster som är svårt att bryta. Här betonade hon att metoden inte rekommenderas vid våld eller missbruk.

Genom samtal och växande tillit ökar så förståelsen för de egna och partners känslor och agerande. Det destruktiva mönstret ersätts av kommunikation som bygger på ömsesidighet och respekt. Studier talar för att metoden ger ett gott resultat. 70-73 procent av paret upplever en varaktig hjälp i relationen och hela 90 procent anser att de fått någon typ av hjälp. Metoden omfattar tre nivåer med nio steg. Gerd beskrev vilka teman som är aktuella i behandlingens olika faser och hur man också i arbetet närmar sig intrapsykiska nivåer där paret medvetenhet om den andres behov hjälper till att skapa nya, trygga och känslomässigt öppna mönster.

Så led då kvällen mot sitt slut. Vår föreläsare behövde få välbehövlig vila inför nästa dags uppdrag. Borden dukades av och ljusen släcktes ner. Deltagarna bytade på sig under skratt och prat för att en efter en gå ut i den bistra vinterkvällen. Ännu en gång kunde vi konstatera att nyvunnen kunskap och ett par rejäla tackbyxor räcker långt för att värma den ensamme vandraren.

Anne Koskenniemi
leg psykolog
leg psykoterapeut

Familjeterapeut

Arbetsplatsbeskrivning

Täby är en av Sveriges mest attraktiva kommuner med närhet till både arbetsplatser, grönområden och skärgård. Täby ligger strategiskt placerat strax norr om Stockholm och det bor ca 67 000 personer här. I Täby byggs många bostäder, fler företag etableras och kommunen satsar på förbättrad service med stor valfrihet. Täby - att växa med. Tjänsten är placerad i utförarenhetens Resursteam inom avdelningen individ och familjeomsorg. Resursteamet är en förebyggande råd- och stödinsats. Uppdragen kommer i första hand direkt från föräldrar och personal i förskola/skola. Resursteamet består av 3 heltidstjänster. Då en av medarbetarna går i pension, så söker vi nu en efterträdare. Utförarenheten har 35 medarbetare uppdelade i 10 olika verksamheter.

Arbetsbeskrivning

Resursteamet arbetar med föräldrasamtal, samverkan föräldrar-pedagog, konsultationer och utbildning. Verksamheten befinner sig i ett intensivt utvecklingskede där arbetsuppgifterna kan komma att modifieras och utvecklas.

Kvalifikationer

Socionomexamen eller annan fullföljd utbildning som arbetsgivaren bedömer likvärdig. Familjeterapeututbildning inom den systemiska/interaktionistiska idévärlden. Dokumenterad gedigen erfarenhet av liknande arbetsuppgifter. Meriterande är handledarutbildning eller mångårig erfarenhet av att ge handledning. Arbetet ställer stora krav på att skapa goda möten, förmåga till självständigt arbete, såväl som på mycket god samarbetsförmåga. Mycket stor hänsyn kommer att tas till personlig lämplighet. Erfarenhet krävs.

Anställningens omfattning

Anställningsform: Tillsvidareanställning
Omfattning: Heltid Tillträde: 2016-09-01

Ansökan

Ansök senast: 2016-04-03 Referensnummer: A536816
www.taby.se lediga jobb (från 10/3)

Lön

Löneform: Månadslön, individuell lönesättning tillämpas.

Förmåner

Friskvårdsbidrag. Tillgång till personligt stöd via vägledning vid psykosociala, privatjuridiska och ekonomiska frågeställningar.

Anställning

Arbetstid: Dagtid, viss kvällstidstjänstgöring 1-2 ggr/vecka.

Kontaktpersoner

Mats Nilsson enhetschef 08-55 55 97 52
Anita Blom af Ekenstam familjeterapeut 08-55 55 96 47
Jan Boholm familjeterapeut 08-55 55 96 69

Fackliga företrädare

Tony Kjällberg SSR 08-55 55 91 42
Charlotte Berken Vision 08-55 55 94 31

Att försonas med din barndom - och kanske dina föräldrar

På våren 2013 var jag inbjuden till P1:s program ”Kropp och själ” för att tala om ämnet ”Måste man försonas med sina föräldrar”. Responsen till redaktionen efter programmet var mycket stor – ämnet engagerade människor i alla åldrar. Det resulterade i att jag och journalisten som leder programmet Ulrika Hjalmarsson-Neideman skrev en bok som kom ut drygt ett år senare med titeln ”Försonas med din barndom - och kanske med dina föräldrar”.

Under den tid som gått sedan boken kom har jag talat om ämnet på flera bibliotek och på familjeterapikongressen i Finland. Många berörande samtal har det blivit då människor velat dela sina egna personliga erfarenheter.

Det här är inte lätt!

I början av februari var jag inbjuden att tala om ämnet utifrån en delvis annan synvinkel. Boken vänder sig till vuxna som vill hitta ett sätt att förhålla sig till hur man hanterar det som inte går att förändra. Nu mötte jag istället familjehemsföräldrar för att prata med dem om hur de kan stötta barn och ungdomar att försonas med sin, i många fall pågående, barndom. Att barndomen är pågående eller nyligen just avslutad tror jag gör att försoningen ligger en bit bort.

Ordet försoning kommer från fornsvenskans ”forsona” och betyder att lägga ner en strid. Att lägga ner striden innebär ju på intet sätt att man accepterar det man utsatts för. Det handlar inte om att man stred av fel orsak – men man väljer att inte ha sitt sår öppet längre. Striden kommer man aldrig vinna av en mängd olika orsaker. Dock är det ju så att det också ligger en sorglig punkt i försoningen, åtminstone den typ av försoning där man aldrig nådde fram. Man hoppas inte längre. Mirakel kan ju kanske ske – men inte med min aktiva

medverkan. I den stund man lägger ner striden finns det därför ett slags tillslutande, man begär inte längre. Man kräver inte längre. Man stör inte längre och då hamnar ju den andre längre bort.

Att ett barn eller ungdom skulle komma till den punkten är kanske inte ens något att sträva efter. Man behöver nog gå sina ”vändor” för att veta att relationen till mina föräldrar mer är hanterbar än förändringsbar. Att kräva någon tillhör hoppets diskurs.

Så vad kan man då göra när man lever nära någons barn och upplever deras besvikelse, ilska och sorg över en förälder som inte når fram med den kärlek som finns där? Eller när den kärlek som finns där inte alls blir begriplig eftersom den sällan manifesteras i handling.

Om den verkliga försoningen ska kunna ske så småningom är det av stor betydelse vilka berättelser man fått och hur man blivit bemött då besvikelsen över att det är som det är slagit till med stor kraft. Förändring är ju en process och vi som lever bredvid ett barn eller ungdom en kortare eller längre tid kan bilda länkarna i den förändringens kedja som utgör förändringsprocesser. Förändring byggs av möten där någon breddar min berättelse. Där någon eller något hjälper mig att få andra frågor så jag har möjlighet att skapa nya, mindre vanmaktiga svar. Som familjehemsförälder kan man vara en del i det ”länkbygget” som i förlängningen blir oerhört viktig för försoningen. En av de saker man behöver för att förändra mönster är att se eller bli presenterad för nya handlingsmöjligheter. Det jag aldrig sett eller fått känna blir inte en handlingsmöjlighet.

Då jag träffade familjehemsföräldrarna nämnde jag fyra saker som jag tror kan hjälpa till i ”länkbyggandet”

I. ATT ACCEPTERA AMBIVALENSEN. Detta kan vara en nog så svår uppgift. ”Det gör så oerhört ont i mig varje gång hon börjar hoppas” sa en familjehemsmamma till mig ”Hennes pappa har sagt så många gånger till henne att han ska komma och hälsa på. Jag står nästan inte ut när hon sitter där och väntar, klockan närmar sig när han ska komma – och så kommer han inte den här gången heller. Jag går fullständigt sönder och vet inte hur jag ska kunna skydda henne. Det är lika svårt att stå ut med att hon sedan ska försvara honom. Han har banne mig ingen rätt att bli så försvarad av sin dotter så som han betar sig!”

Barn har självklart ambivalenta känslor för sina föräldrar. Dels har de i väldigt många fall upplevt genuint goda stunder med sina föräldrar, dels är längtan stark efter det som är gott. När man är en familjehemsförälder som står bredvid tror jag man gör klokt i att vara väldigt lyhörd för barnets känslor och varken lägga till eller ta bort. Att i möjligaste mån låta det som känns kännas – oavsett om det är en stolthet trots att föräldern sviker eller en enorm ilska på det samma.

Det flera av de familjehemsföräldrar som var på föreläsningen i februari sa till mig, var att de tog till sig av att det går sällan att göra så mycket. Göra i den bemärkelsen att i stunden förändra. Det finns inte så mycket lösningar i stunden på sorgliga saker. Men man kan stå ut att dela. Barn känner ju oerhört fort om vi står pall för deras berättelse. Går det an att känna så här? Får man tycka om någon som man också tycker är jättedum? Får man vara så här arg fast alla säger att mamma är sjuk och hon inte kan rå för det?

Barnet i din närhet kanske inte är ett dugg betjänt just i denna stund av vare sig förklaringar eller lösningar. Men vi kan lyssna. Och vi kan göra att någon känner sig hörd. Två citat av Jaakko Seikkula: ”Det första man ska göra i kris är att öka tryggheten när det inte finns några självklara svar” och ”Den andre är inte mottagare av vad jag säger utan medskapare av förståelsen av vad jag säger”.

När man orkar lyssna skapas mening. Barnet sorterar. Barnet får ord. Det man känner finns och då går det så småningom att göra något med, inte nödvändigtvis i bemärkelsen förändring men kanske i bemärkelsen hantering.

Att vara ett yttre vittne till ett barns liv är oerhört viktigt för att barnet senare ska kunna integrera det barnet varit med om. Och när vi förmår att varken dra ifrån eller lägga till utan låter barn känna det de känner blir vi det vittnet. För att en försoning så småningom ska bli möjlig för oss behöver vi integrera det sårbara, vi behöver bli vårt eget vittne. Vi behöver tillerkänna oss att vi har varit med om det vi varit med om. Detta är ju skrämmande om sårbarheten riskerar att förinta oss. Ju mer vi saknar modeller för omhändertagande av det sårbara – ju svårare blir den handlingsmöjligheten.

2. ATT PRATA OM SKULD OCH ANSVAR. Då vanmakten frodas är det vanligt att skuldkulturen råder (Hertz 2008). Skuldkulturen handlar om att det är ens fel då många träter. Motsatsen till det är ansvars-kulturen där samspel erkänns – man påverkar och påverkas – och jag som enskild tar ansvar för den del som är min. Eftersom många barn föds in i vanmakt är många barn med om att hamna i skuldkulturen. ”Om du bara inte!” ”Kan du inte skärpa dig!”

Barndomen är inte alls så personlig som vi gör den till. Detta är förstås ett helt absurt uttalande. Vad kan väl vara mer personlig än just vår egen barndom? Men vi kom till ett sammanhang som inte på något sätt skapades av oss. ”Inga rättigheter i världen kan ge oss rätten att välja våra föräldrar och därmed välja den sociala och kulturella miljö som i så hög grad bestämmer oss” (Rosenberg 2005).

Självklart börjar en interaktion med det barnet vi var där en trött mamma blir ännu tröttare av att vi är så krävande för att hon ständigt är så trött. Men vi vet ju någonstans att en trött förälder hade blivit trött av många fler barn än just mig.

Så hoppet om försoning går via att förstå att det var mycket som jag inte kunde göra något åt eftersom det inte var jag som var grunden till att det blev som det blev när jag var barn. Därför kan jag sluta slå på mig själv. Men detta faktum är också paradoxalt nog det som tar ifrån många barn hoppet. Om allt är mitt fel finns det en teoretisk chans att det går att fixa eftersom jag eventuellt skulle kunna göra nåt annat, bara jag kan komma på hur... Jag kanske kan bli snällare, sitta mer still, städa mer, inte störa så mycket, komma på ett mycket bättre sätt att trösta pappa. Så hur sorgligt det än kan låta tror jag att det finns en hel del barn som ser som enda utväg att skulden är deras. Och så hamnar de i moment 22 eftersom väldigt lite av vad som är fel egentligen handlar om dem. Så att säga till barn ”Det är inte ditt fel – det vet du va’?” blir inte helt enkelt; Det skulle vara skönt om det inte var så, men om det inte är så – hur ska det då kunna bli bättre?

Jag tror att det även här handlar om att orka lyssna. Jag hörde en gång på

psykologen Börje Svensson som under lång tid arbetade med sexuellt övergreppade barn. En historia som grep mig djupt var då han mötte en 8-årig flicka som varit utsatt av sin pappa. Mamman hade varit hemma under alla övergrepp. Då Börje mötte flickan gav han henne tio whiteboardpennor och sa: ”Det här är skuldpennor. Jag skulle vilja att du fördelar dem mellan dig, din pappa och din mamma” Flickan gav mamman två pennor för att hon inte sagt något fastän flickan trodde hon visste. Hon gav pappan fyra pennor för vad han gjort mot henne och så gav hon sig själv fyra pennor för att hon inte sagt stopp fastän hon borde.

Det jag tyckte så mycket om i Börjes berättelse var att han tog emot berättelsen och först nästa gång de träffades frågade flickan om hon ville höra vad han själv tyckte. När han klarat av att lyssna var hon nu beredd att höra hur han fråntog henne all skuld. Vi kan tycka, och självklart med all rätt! att barn är utan skuld. Men hur lyssnar vi på att det inte är så lätt för dem? Hur förhåller vi oss till att detta förmodligen är ett tveeggat svärd – så tungt, men också ett lösningsförsök ”Hade jag sagt ifrån hade jag sluppet! Så nästa gång kanske...” Jag tror att vi istället för att konstatera ”Det var inte ditt fel!” ska ställa frågor: ”Tror du det var ditt fel? Tänker du ofta så? Vad tror du att du skulle ha gjort?”

Då vi lyssnat och tagit emot och låtit barnet/ungdomen fått formulera det där som de vet att vuxna egentligen inte håller med om så kanske de är beredda att lyssna på en annan berättelse. Det är då man på ett åldersadekvat sätt kan säga till barnet/ungdomen: ”Man kan inte ta ansvar för det man inte har makt att förändra. Ansvar utan makt blir vanmakt. Du kunde inte ta ansvar, därför har du

ingen skuld”. Antagligen behöver lyssnandet och delandet av en alternativ berättelse upprepas många gånger. Så blir berättelsen om att ansvar och makt hör ihop till slut en tänkbar berättelse.

3. ATT UPPMUNTRA GRÄNSDRAGNING. I försoningsprocessen behöver man kunna dra gränser. Det handlar om att kunna lyssna på sig själv kring vad som är OK att göra mot mig och inte. Innan jag kan bestämma mig för att lägga ned striden behöver jag ha formulerat vad som var värt att strida för. Innan jag kan sörja, vilket är en stor del av försoningsarbetet, behöver jag formulera vad jag skulle behövt.

Att hjälpa barn med den egna gränssättningen är också att hjälpa till med att forma förmågan och tilltron till nära relationer. Ju mer vi litar på vår förmåga att skydda oss själva desto närmre kan vi gå andra – för vi kan formulera ”hit men inte längre” också om avståndet är aldrig så kort. Vet jag att jag skyddar mig när jag behöver, blir intimitet möjlig.

4. ATT UPPMUNTRA VAL. I upprättandet av sig själv behöver man se sig som ett subjekt. Man är någon som kan sätta gränser och man är någon som kan göra val. När man är fräntagen möjligheten att göra val så är man ett offer. Därför är många barn offer. Barn är i sin beroendeställning ofta helt utlämnade till vuxnas val. Ju yngre barn desto större beroende givetvis.

Om många barn är offer så är många vuxna inte det. Självklart finns det vuxna offer – men vi kan som vuxna i så oändligt mycket större omfattning göra val. Även om både livet och valen många gånger är svåra. Vi kan vara subjekt. Däremot vet vi att om man varit utsatt för konsekvenserna av vuxnas destruktiva val i stor omfattning då man var barn kan så småningom offerskapet bli ens identitet. Då är man utelämnad. Då är det upp till andra att bestämma. Därför blir det så viktigt att uppmuntra de val barn och ungdomar kan göra utifrån vad som är möjligt att ta ansvar för – allt ifrån vilka kläder man ska ha på sig till vad man ska göra på sin lediga dag. Och nej – det handlar inte om att aldrig lära sig att kompromissa vilket ju är en gudagåva att kunna. Men gränsdragning och val är viktiga länkar i förändringens kedja.

Den försoning som man förhoppningsvis så småningom tillskansar sig kan innebära att man kan skapa en konstruktivare relation till sina föräldrar. De kan välja att möta mig,

se min karta av verkligheten och vara beredda att skapa något nytt bortom förtärande skuld och sorg. Ibland blir det så. En yttre försoning är möjlig. Ibland blir det inte så. Av olika anledningar blir det valet för mina föräldrar eller för mig själv inte möjligt. Då kan man hitta den inre försoningen. Man kan upprätta det barn man en gång var genom att tillerkänna det historien, lägga ned striden mot självföraktet, tro på att utan makt inget ansvar och därför har man på riktigt ingen skuld. Stridslarmet kan tystna. Sorgen kan genomlevas. I det arbetet kan familjehemsföräldrar vara oumbärliga.

Görel Fred, socionom, leg psykoterapeut

LIFESTAGING®
KREATIVA UPPLÄGG I HANDELEDNING OCH I
ARBETE MED GRUPPER OCH ORGANISATIONER
2 dagars kurs/workshop

Syftet med Lifestaging är att aktivera ett annorlunda seende, annorlunda kunskap. Referensramarna som är systemiska, narrativa och estetiska utvecklar förmågan till improvisation, tar fram det personliga uttrycket och utmanar gängse idéer, språkbruk och förståelse inom professionen.

Kursen innehåller föreläsningar och övningar.

Målgrupp: Handledare, konsulter och andra professionella med intresse för kreativa, gestaltande upplägg och personlig utveckling.

Kursledare: Elisabet Wollsen, leg. psykolog, leg. psykoterapeut i familjeterapi, handledare och utbildare.

Vårens datum

Höstens datum

22- 23 april

23- 24 September

Fredag; 10.00 -17.00

Lördag; 09.00 -16.00

Kostnad: 4 900 kr + moms/deltagare, faktureras vid anmälan.

Deltagarantal: Minimum åtta deltagare.

Plats: Centralt i Stockholm City. Vid intresse även i Flen.

Anmälan: Bindande anmälan elisabet@lifestaging.se

Information: www.lifestaging.se

Sista anmälningsdag: 29/3 respektive 29/8

Tokigt på riktigt

MIN TID SOM mentalvårdsbiträde på Beckomberga har lämnat tydliga spår i minnet. Jag märker det när jag läser Tokfursten av Elgard Jonsson; den förtvivalde unge mannen som sökte sig till mentalsjukhuset för att få hjälp med sin ångest.

”Den mest underbara högsommardag satt en yngling instängd i sig själv likt en furste med en mantel av själsdimmor. Närmast kroppen bar han en brinnande skjorta vävd av svek och ensamhet.”

Han blir intagen, protesterande, vrålände av ångest och skräck inför de maktstarka männen. Det vackra långa håret klipps av. Kläderna dras av hans kropp och ersätts av illasittande anstaltspaltor.

Jag har själv brottats med ångestfyllda människor på Beckombergas intag. Poliserna slängde bara in människan och vi fick hålla i och lugna med sprutor innan bältningen i enskilda rummet

som mest liknade en fyllecell med inspektionslucka.

Där börjar övergreppen som fortsätter så länge människan finns innanför våra väggar.

Elgard trodde han skulle få hjälp av vänliga, kunniga och förstående människor men han bröts långsamt ned av den strikta behandlingen och psyko-farmakan.

”Mina tankar avbröts när Guds morse dräng gav nästa order:

Nu ska du duscha och byta kläder!

Förundrad följde jag den sjukvårdskunnige till badrummet som han med stor yrkesskicklighet låste upp.”

Mina kinder rodnar när jag läser. Självklart har jag haft det kommande-rande tonfallet eftersom mina överordnade ”mentalvårdare” nogsnat tränat mig i behandlingen av patienterna. Hålla avstånd. Inte samtala eftersom det kan göra dom upprörda. Hålla ord-

ning på larmnyckeln om någon börjar bete sig upprört. Skillnaden mellan ett normalt fängelse av säkerhetsklass 1 och Beckomberga var att fångarna slapp psykofarmaka.

Elgard trodde han skulle få hjälp men fick i stället uppfostran och straff. Litet hårt arbete skulle göra honom till en ”riktig karl”.

På väg till områdesfiket gick jag med raska steg och den vita rocken fladdrande i vinden. Mot mig kommer en för mig okänd patient som direkt tar tag om min hals för att strypa mig. Vi brottas. Några andra ”vårdare” går skrattande förbi och faller kommentaren att jag måste lära mig hantera tokarna. Jag kommer loss och patienten går lugnt därifrån. Jag darrar av ilska, nej raseri, både över galningen men mest över de tre vitrockarna som övergav mig. Dom flinar hånfullt mot mig när jag kommer in i fiket. Jag var nyss fyllda tjugo år och bestämde mig för att nästa gång något liknande inträffar ska jag knyta handen kring den tunga nyckelknippan och slå. Hårt. Det var ett tips jag fått tidigare men inte riktigt begripit. Jag började utvecklas till en riktigt erfaren tokmotare.

Vård, vad innebär det? Än i dag är stämningen på exempelvis S:t Görans psykosavdelning lik den på Beckis för 40 år sedan.

Barbro Sandin skriver i ”Den zebbrandiga pudelkärnan” om erfarenheterna av, bland andra Elgard Jonsson. Hon beskriver den förlamande ”vården” och sina egna tankar och slutligen praktiker där patienterna långsamt tar sig upp till medvetande genom samtalsterapi. Det tar tid. Det är smärtsamt men det fungerar.

Det är 30 år sedan.

Det skulle kunna fungera även i dag med respektfullt bemötande av människor i nöd. Utan psykofarmaka.

Mårten af Ekenstam

Outtröttligt

PÅ UNGDOMSVÅRDSSKOLAN lägger man märke till hans löpartalang. Filmen är Långdistanslöparens ensamhet (1962), scenen den prestigefyllda terränglöpingen, Borstalpojarna mot killarna från traktens privatskola. På läktaren sitter etablissemangen: välbärgade föräldrar till public school-pojarna, anstaltens förväntansfulla föreståndare, personal. Colin (Tom Courtenay), arbetarklasskillen från Nottingham som åkt fast för rån försök, springer mot mål i överlägsen ledning. Han har några meter till målnöret. Då stannar han.

Antoine Doinel (Jean-Pierre Léaud) är pojken från fattigkvarter i Paris i Truffauts De 400 slagen (1959). Föräldrar som struntar i honom, skolk, småkriminalitet. I slutscenen rymmer Antoine från ungdomsvårdsanstalten, han springer genom skogar, längs fält, till sist över en ändlös strand, till havet. För första gången ser han havet. Han går ut

i vattnet, vänder om och går mot kameran. Hans ansikte kommer i närbild och hans blick går rakt in i åskådaren.

Frihet är inget man ber om. Är myndigheter lika med förtryck är det rätt att göra uppror. Listan över allt från rent sadistiska till bara byråkratiskt trista och omänskliga myndighetsföreträdare i filmens värld kan göras lång.

Efter den varma och lite originella Betties resa (en road movie om en kvinna i 70-årsåldern) har den franska regissören Emmanuelle Bercot tagit sig an temat – oreglerig, problematisk och småkriminell ung man med usel uppväxt möter samhällets ungdomsvård. Malony har filmen fått heta på svenska – den franska titeln, *La tête haute*, betyder ungefär ”Ge inte upp”.

Vi möter Malony med mamma och lillebror i en ungdomsdomstol. Han är sex år. Mamma tycker han är omöjlig. Hon är ung, ensamstående, använder för

mycket tabletter och har, milt uttryckt, svårt att hitta ett fungerande föräldraskap. Hon lämnar en väska med Malonys saker till domaren (Catherine Deneuve). Malony tänker hon inte ta med sig hem.

Fosterhem, hem igen, ungdomsvårdsanstalt, fängelse – filmen följer Malony under tolv år. Florence Blaque, domaren, tycks ha bestämt sig för att det med hjälp av ordinära samhällliga insatser ska gå att ge sådana här pojkar en sorts ordinär samhällsanpassad tillvaro. Malony är mest sur och otrevlig. Glad är han bara när han kör omkring som en blådåre i någon stulen bil. ”Mamma tycker att jag kör jättebra”.

Konflikter med engagerad personal, konflikter med personal som fått nog, konflikter med andra intagna. Går det lite framåt händer snart något som gör att det trillar tillbaka igen. Till och med madame Blaque tröttnar ibland. Malony har ett hopplöst humör. Han har det be-

svårt med sig själv, men omgivningen har det sannerligen också besvärligt med honom. Mitt i allt uppstår en vilse kärleksrelation mellan Malony och Tess, dottern till en av lärarna på anstalten.

Yann, Malonys handledare, försöker bygga en relation till honom. Det är inte lätt. Ett tag är Yann så trött på att ständigt misslyckas att han är beredd att ge upp. Han känner slig slutkörd, utbränd. Florence Blaque peppar honom att ge det ett försök till.

Tolv år av envist arbete. Återkommande misslyckanden. Uppgivenhet, nya tag. Fortsatt envist, tålmodigt arbete. Myndighetsrepresentanterna skildras inte i något rosenrött skimmer men är

inte heller mesar eller monster. De är rätt ordinära, bara mer tålmodiga än de flesta.

Bakom en bejublad piruett på konst-åkningsrinken ligger år av slit. De spektakulära ögonblicken är sällsynta, ingen garanterad belöning för hårt jobb. Men det är tacksammare att berätta om den stora succén, låta den legitimeras och förgylla åren av mödosamt arbete. La tête haute drar aldrig i väg åt det grandiosa.

Tolv års förlopp på två timmar kräver förenkling. La tête haute ger ändå en trovärdig, engagerande och nyanserad bild av en oglamorös och problemfylld verklighet. Catherine Deneuve och debutanten Rod Paradot (Malony) är utmärkta

i sina roller. Fotot är snyggt, sakligt och funktionellt.

La tête haute, var öppningsfilm vid förra årets Cannesfestival. Den har svensk biopremiär i april (Folkets Bio). Den ger inte några ställföreträdande frihetskickar med revoltanstrykning, inte möjligheten till identifikation med en underdog som på ett smart, charmigt och avväpnande sätt ber samhället fara och flyga. Den är mer som vanlig, jobbig verklighet. Filmen slutar i ett, huvudsakligen, ljust tonläge. Den lyckas på ett lågmält sätt visa värdet i värme och äkthet, empati och fasthet, och framför allt uthållighet, trots att man ibland nästan inte orkar.

Göran Nordström

Lösningfokuserade kurser för människor som arbetar med människor

Inspirerande kurser våren 2016!

- **För dig som möter människor i desperata situationer - Heather Fiske Ph.D.** Malmö 14-15 mars. Lösningfokuserade samtal med människor i kris.
- **Lösningfokuserad fördjupningskurs 4 dagar**, för dig som kan lite men gärna vill fördjupa dina kunskaper, Malmö 30-31 mars & 2-3 maj.
- **Supportgrupper vid mobbnings- och kränkningssituationer. Jessica Schmidt och vi på SIKT.** Malmö 21-22 april. Kom på två inspirerande dagar och lär dig metod och praktiska övningar i hur man faktiskt gör och hanterar mobbning på ett mycket effektivt sätt.
- **Baskurs 3-dagar, lär dig grunderna i lösningfokus - Harry Korman, Malmö** den 16-18 maj.

Detaljer på www.sikt.nu eller ring 040-579 480

Björn Holmberg om essensen av samforskning

Torsdagen 22/10 2015 bjöd Familjeterapiföreningen in Björn Holmberg till lokalerna på Korsvägen för att prata om samforskning. Runt 30 lyssnare samlades för att få en inblick i hur samforskning kan se ut i klientarbetet, liksom vilka vinster det kan ge både verksamheten i sig och de människor vi arbetar för.

EN FILOSOFISK BAKGRUND

Björn Holmberg är socionom och legitimerad psykoterapeut med familjeterapi som specialitet, men det är förvisso inte så han kommer att presentera sig. Istället får vi en mer filosofisk grund som ingång till samforskning. Det berör svårigheten i att vilja inordna världen i något förståeligt och sammanfattat, när det samtidigt verkar bli mer och mer komplicerat ju mer vi öppnar upp för den. Ett exempel är tid. På samma sätt som vi kan ta vår utgångspunkt i hur tid så tydligt kan upplevas olika beroende på situation och person, kan vi också reducera den till små enheter som minuter och sekunder. Det är en dragkamp mellan en kvantitativ och en kvalitativ dimension, där båda beskriver samma sak med olika betydelser. När vi arbetar med människor stöter vi ofta på denna på många vis grundläggande spännvidd i frågor om hur vi kan uppfatta vårt arbete, vilken betydelse vi själva har däri, och hur vi kan nå dem vi arbetar med i den gemensamma upplevelsen av att träffa varandra. Vi kan söka ett svar i ordnade faktum av verkligheten, eller så kan vi söka fånga verklighetens fakticitet. Däri befinner vi oss likväl under obestämda ramar, bortom vår kontroll över mening och betydelse – men kanske också närmare den osäkerhet som varje relation bär i att vara delad med någon annan. Detta är grunden för samforskning. Viljan att inte bara nå den andre utan också sig själv därigenom. Viljan att nyfiket befinna sig i en gemensam verklighet. Viljan att uppleva ett sammanhang utan att bestämma det.

ATT ÖPPNA UPP TERAPIRUMMET

Björns eget intresse för samforskning uppstod som en kombination av erfarenheter ur eget klientarbete och inspiration från den norske psykiatern och familjeterapeuten Tom Andersen. När Björn ibland fastnade i terapier kunde han bjuda in någon annan i rummet, som ett led i att utforska hur familjen uppfattade honom och deras relation. Det visade sig då att familjen många gånger hade andra perspektiv än vad Björn själv hade uppfattat, t.ex. att det kändes dem långt bättre än vad han kunnat föregripa. På liknande vis hade Tom Andersens utvärderingsarbete tillsammans med kollegan Judit Wagner på Kalmars fängelse öppnat upp för denna dimension. Genom filosofiska reflekterande samtal med de intagna i förstone, hade man därtill samlat både anhöriga och viktiga personer för verksamheten för att förmedla vad förstnämnda ville veta och ta reda på gentemot de berörda. Principen var att här att försöka nå den s.k. tysta kunskapen, d.v.s. hur vårt sätt att vara uppfattas av de vi arbetar med, bortom självskattningar

och statistisk mätbarhet. Björn förtydligar hur samforskning handlar om att försöka förstå vad som händer i mötet mellan mig och klienten, och att jag själv som behandlare eller terapeut inte kan veta det. Jag måste tillsammans med klienterna utforska detta – genom att bjuda in någon som nyfiket kan ställa frågor om vårt gemensamma befinnande.

TRANSPARENS PÅ FLERA NIVÅER

Eftersom samforskning innebär en strävan mot att öppna upp för både sitt eget arbetssätt och klientrelationen, återkommer vi snart till den filosofiska inledningen ovan. Som behandlare eller terapeut är jag lika lite min metod som klienten motsvarande är sitt problem. Det implicerar någonstans en skiljelinje mellan metodens ramar och på vilket vis jag gör dem till mina egna. När klienten får berätta sin upplevelse av det gemensamma arbetet kommer också mitt alldeles egna träda fram – för det är mitt avtryck som har uppfattats, snarare än metoden i sig. Då rör vi oss också ofrånkomligen bort från det bestämda och inordnade, till en större osäkerhet och sårbarhet. Björn exemplifierar hur vi någonstans kräver sistnämnda av klienten –

att låta oss ta del av deras alldeles egna –, och ställer frågan hur vi inte kan kräva detsamma av oss själva. Att vilja få syn på sig själv är emellertid en dubbel utmaning utifrån att samforskning samtidigt utgår från att någon annan – den inbjudne intervjuaren – behöver skapa den öppningen. Jag tvingas därmed till en transparens även inför någon eller några av mina arbetskamrater. Att arbeta med samforskning handlar därför mycket även om arbetsgruppen, något som Björn har stor erfarenhet av. Han berättar bl.a. om hur han på en Familjebehandlingsenhet i Bromma kunde se stora vinster i det av honom introducerade samforskande arbetet. Genom att arbetskamraterna där började se och lyssna till varandras

Hur fungerar samforskning?

Utifrån en nyfikenhet för vad som fungerat och vad som inte fungerat i ett klientarbete, bjuder terapeut/behandlare in en klient eller familj till samforskande samtal. Det kan ske på olika sätt, men i huvudsak genom att (a) någon utifrån – t.ex. en kollega – intervjuar (b) klienten om deras upplevelser av arbetet, vad de vill veta etc. Därefter intervjuar (a) behandlare/terapeut (c) om dennes perspektiv och i förhållande till (b). (a) har som uppgift att dyka ner i berättelserna, klargöra dem och förmedla de frågor som uppkommer. (a) återkopplar till (b) och kan därefter släppa in samtliga i samtalet. Ibland kan det även finnas (d) reflektörer i rummet, varpå även de får berätta hur de upplever samtalet.

På så vis är det heller inte bara klienten som är inbjuden, utan också flera andra. Syftet är att veta hur verksamheten/ behandlaren/terapeuten kan utvecklas med ny vetskap om hur det egna arbetet uppfattas.

arbete kom de också att bli mer sårbara gentemot varandra – sedermera ett frö till att kunna utvecklas både enskilt och tillsammans. Björn sammanfattar essensen av en sådan process: ”det finns inget rätt och fel, utan grunden är att vi gör detta tillsammans”. Det finns alltså ett stort egenvärde med att arbeta med samforskning i grupp.

PERSPEKTIV PÅ KLIENTPERSPEKTIV

När det gäller klienten påtalar Björn hur man genom samforskning också utforskar den skillnad i makt som finns mellan densamme och terapeuten eller behandlaren. Eftersom huvudsyftet i samforskning är att ta reda på vad som fungerar och vad som inte fungerar i klientarbetet är klienten också där i egenskap av vara just den som kan uttala sig om detta. Utifrån ett citat av Tom Andersen berättar Björn hur den som intervjuar bör ”gå in i orden”, d.v.s. uppfatta både språk och kroppsspråk som något centralt betydelsebärande. En exempeldialog skulle kunna se ut som följer:

K: ”Jag såg att hon var arg!”

I: ”Hur såg du det på henne?”

K: ”Jag såg det mest på ögonen...”

I: ”På vilket vis såg du det i ögonen?”

K: [visar med ansiktet hur den andre såg ut vid tillfället]

På så vis blir både relation och situationer en berättelse om delade upplevelser mellan klient och behandlare – båda kommer att bli speglade i sig själva genom den andre, och både påverkas av detta. Det blir också ett sätt att närma sig att utjämna maktskillnader, när klienten på ett mer jämbördigt vis genom sin berättelse kan kliva ur sin maktlöshet och ge ett efterfrågat uttryck för sin egen upplevelse. I ett samforskande samtal brukar det även finnas reflektörer med i rummet som efter samtalet får berätta hur de upplevde och berördes av det de fått höra. För klienten finns här ytterligare en dimension i känslan av hur ”min” berättelse kan påverka andra på ett sådant sätt.

När ett arbetsteam arbetar med samforskning går det använda sig av detta både i och efter behandling. Effekten är att behandlare/terapeut fördjupar sin relation både med klient och med andra behandlare. På så vis går behandlingskontakten att både utvärdera och korrigera. Björn berättar t.ex. om hur en behandlare undrat över om hen kunde gå på lite hårdare, varpå familjen visat både verbalt och med tydligt kroppsspråk att de ville detta. Det är också ett exempel på hur samforskning ger värdefull information för just den relation som utforskas, snarare än att skapa generaliserbara resultat. Den kvalitativa dimensionen blir därmed också meningslös att kvantifiera eller reducera.

SAMTIDSPERSPEKTIV OCH FALLGRÖPAR

Som vi sett implicerar samforskning på många vis ett intresse för att närma oss själva som behandlare, liksom osäkerheten i hur detta förläggs till klientens upplevelse av oss. Björn påvisar värdet av att befinna sig i perspektivet att människor

är viktiga och att jag är viktig. Det landar i vår samtids strävan att pressa tillbaka själva mötets betydelse till förmån för metoder vars verkan går att precisera genom forskningsresultat. Vi påverkas av målbilden att bli säkra på vilka vi är genom att säkerställa det vi gör – samtidigt som verkligheten svårligen verkar inrymmas i de strukturer vi själva skapar. Björn betonar hur vi samforskning öppnar upp för att bli trygga i vår egen osäkerhet. Den processen bygger följaktligen på att möta upp den egna osäkerheten, snarare än att mota bort den.

Avslutningsvis under föredraget får vi en inblick i utmaningen att levandegöra samforskningens samtal. Det rör sig om långt mer än en intervju i vanlig mening. Ett exempel på hur frågor kunde fördjupas såg vi ovan i den fiktiva dialogen. Grunden är som bekant att det inte är resultatet i sig som är intressant såsom att behandlingskontakten fungerar bra, utan på vilket vis den gör det. Det innebär mer en typ av frågor som: ”vad var det som hände?”, ”hur kände du dig då?”, ”vad tänkte du på?”, ”hur märkte du det?” eller ”hur kunde andra märka det?”. Åt andra hållet krävs också en moderation av den respons som frågorna ger. Björn ger exempel på tre s.k. fallgröpar i detta:

1. Att falla för generaliseringar. Klientens berättelse innehåller många saker både i det stora och mindre sammanhanget. Om intervjuaren fastnar i ett generellt fokus kring exempelvis hur dåligt allting är, blir det svårare att nå den tysta kunskapen. Detta eftersom t.ex. känslan ”dåligt” efterhand accepteras utifrån omständigheter, utan att den blir beskriven.

2. Att stanna för tidigt. Som vi sett finns en funktion i att fördjupa många utsagor och uttryck under en berättelse, men andra faktorer kan försvåra detta. Intervjuaren kanske är nyfiken på för många olika områden, känner att tiden inte räcker till, upplever att ett fördjupande pressar klienten etc. Även här går tyst kunskap förlorad.

3. Att samforskning blir en metod. För mycket fokus på formen för samforskning och dess vinster riskerar göra att strukturen föregår innehållet. Syftet är som sagt att kunna möjliggöra berättelser om det som upplevs fungera och inte fungera, snarare än att ändamålet blir den fungerande formen i sig.

AVSLUTANDE REFLEKTION

Under det att styrelsen tackar Björn för hans berättelse om samforskning blir det tydligt hur hans tankar om betydelsen av den egna personen återspeglas även i detta rum. I ett tacktal av Lena Lang beskrivs både hans professionella och personliga inverkan, vilket slutligen ger en berättelse tillbaka om honom själv. Essensen här blir heller inte i första hand vad Björn har förmedlat, utan på vilket vis just han förmedlat det.

Jonathan Dahlgren är socionom och kassör för Familjeterapiföreningen i Västra Sverige
Tidigare publicerad i Cirkulär

Implementering viktig om FIT ska bli en framgång

Scott Miller tar del av gruppdiskussionen.

I januari 2016 arrangerade GCK en utbildningsdag för chefer och ledare med Scott Miller. Temat för dagen handlade om implementering av ett Feedback Informerat arbetssätt (FIT) i den egna verksamheten.

Det var en grupp på drygt tjugo entusiastiska chefer från socialtjänst och sjukvård som samlades i GCK:s (Göteborgs Centrum för Kompetensutveckling) lokaler vid Korsvägen i Göteborg för att ta del av Scott Millers kunskande och erfarenheter.

”När man skall implementera något, behöver man organisera sig för att det skall bli varaktigt”, säger Scott Miller och startar dagen med olika övningar där kursdeltagarna på ett lekfullt sätt får vara kreativa, utforska hur de tänker och vill organisera sig i olika situationer. Detta för att illustrera att man ofta behöver tänka utanför boxen när man skall implementera något nytt i sin verksamhet.

Implementering handlar om att skapa en feedbackkultur i organisationen och inte bara om att använda skalorna ORS (förändringsskalan) och SRS (skattning av samtalet).

Implementering av FIT är ett organisationsarbete med ett genuint brukarperspektiv!

Scott Miller har tillsammans med kollegor världen över utvecklat kunskap och teorier om HUR implementeringsarbete av FIT sker i organisationer.

”Det blir ingen implementering om inte cheferna är engagerade och driver”, förmedlar Scott! ”Det tar mellan tre och sju år, medel fem år att implementera FIT”

”När man fattat beslut i en ledningsgrupp om att man vill använda sig av ett Feedback Informerat arbetssätt i det direkta klientarbetet behöver man skapa ett implementeringsteam med nyckelpersoner, som stödjer idén innan man gör något mer”, säger Scott Miller.

Under dagen går Scott igenom de fyra olika faser som avspeglar sig i ett implementeringsarbete:

Den första fasen: den utforskande fasen. Här gör man en bedömning av hur pass redo verksamheten är och man påbörjar en strategisk planering för implementering. Ju mer noggrann planering, desto större chans till framgång.

När man väl fattat beslut att gå vidare med att införa det nya arbetssättet, börjar nästa fas - iscensättning. Här skapar man den infrastruktur som behövs för att stödja implementeringen. Denna fas kan uppfattas som kostnadskrävande, då det krävs utbildning av olika medarbetare på olika nivåer och att utveckla riktlinjer för användandet av FIT i verksamheten.

Här krävs det mycket dialog inom organisationen för att förankra ett lyckat implementeringsarbete.

Den tredje fasen som Scott Miller lyfter fram handlar om att införa FIT i hela organisationen. Under denna fas är det viktigt med en fortsatt dialog och

problemlösning på olika nivåer samt fortsatt utbildning och utveckling av färdigheter bland medarbetare. Det är viktigt att ge denna fas tid.

Den fjärde fasen är den fullständiga implementeringen. Här är FIT integrerat i hela verksamheten och blir en grund för verksamhetens visioner, kultur, principer och praktik.

Varje verksamhet är unik och därför blir implementeringsarbetet också unikt. Det som blev en röd tråd under dagen med Scott Miller är att det verkligen behövs ett tydligt ledarskap och en kontinuitet för att komma igenom de olika faserna.

Ju mer kunskap och engagemang chefer och implementeringsteam har desto större chans är det att implementeringsarbetet lyckas.

”Det är lätt att skicka medarbetare på en tvådagars utbildning och låta dem använda sig av skalorna, men då sker ingen implementering av FIT och inget nytt lärande i organisationen. Kanske sker ett individuellt lärande hos den enskilde?” ”För att uppnå en lyckad implementering behövs att alla nivåer inom verksamheten känner sig delaktiga”, förmedlar Scott Miller.

Dagen blev viktig för deltagarna. Några hade kommit en bit i sitt implementeringsarbete och fick ny glöd att fortsätta att fördjupa det.

För andra blev dagens innehåll ett viktigt avstamp inför att påbörja ett implementeringsarbete. Samtliga deltagare var enade om att dagen varit mycket givande. Övningarna och diskussionerna hade öppnat för ny förståelse och en ny inspiration. Scotts Millers förmåga att dela med sig av sina rika erfarenheter och hans unika sätt att växla mellan engelska och svenska skapade lust och en önskan att lära mer.

Vikten av att ledningen är delaktig och engagerad för att nå en lyckad implementering betonades under denna dag!

Jag lämnade dagen med en känsla av att nyckeln till förändring för organisationer såsom socialtjänst och sjukvård är att än mer stimulera till och lyssna på den feedback som brukare och medarbetare ger. Det skapar ny kunskap och då måste man ha mod att gå nya vägar. Potentialen till förändring är enorm.

Ulla Hansson
GCK

Sportlov!

Illustration: Rosanne Macke Alström

ERSTA
SKÖNDAL
HÖGSKOLA

Uppdragsutbildning för yrkesverksamma

Grundutbildning i kognitiv relationell psykoterapi, 45 hp

Mentaliseringsbaserat behandlingsarbete - en introduktion, 7,5 hp

Tillämpad neuropsykiatri med inriktning mot barn/ungdomar, 7,5 hp

Det utvidgade terapirummet - vardagskunskap o professionella samtal, 15 hp

www.esh.se/uppdrag • uppdrag@esh.se • 08-555 051 19

Ögon är skitsvåra att göra

Det här är brorsan och jag. Kollar åt olika håll. Jag mer åt vänster..

Magnus Ringborg ställer ut alster i Österhaninge söder om Stockholm. Alster är lika med skulpturer i olika format, material och storlekar. Jag funderar kring konsten att skulptera och konsten att vara i relation och frågar på vilket sätt han förhåller sig till sina konstverk som mestadels består av ansikten, huvuden – i alla fall mest människor. Har han en terapeutisk relation där han förändrar objektens uttryck, hur dom mår.

Hur du mår. Det är väl en konstig fråga. Hur ska man förhålla sig till den?

Ja men nåt förhållande har du väl till dom.

Det är klart. Den här flickan hittade jag i ett stenbrott i Indien. Litet bortglömd. Jag tog bort och tog bort tills hon kom fram. Det blev litet skadat här och där. Litet skrapat och stött. Du ser att jag gjort henne med slutna ögon. Den enkla förkla-

ringen är att det är skitsvårt att göra ögon. Det är lätt att göra fel och när man hugger i sten är det ju svårt att göra om... Men den mer konstnärliga förklaringen är att jag vill att hon tittar inåt. I en buddhistisk mening. Litet som en hyllning till det indiska. Kanske.

Han är inte alltid säker på vad det är han gjort; låter sig själv, dig och mig vara litet osäkra. En gubbe, selfie helt klart, är inte ett självporträtt, eller också naturligtvis en bild av konstnären bara för att det är svårt att göra sådana. Målare gör ofta självporträtt men skulptörer gör det nästan aldrig och gör dom det så är det groteska belåten för det mesta.

Men det där är egentligen min pappa, sörrö. Du ser ju att han är mycket snyggare än jag för min pappa var snyggare. Men samtidigt.

Alltså, det här är ju farsan. Han är mycket snyggare än jag.

Kanske glasögon passar. Nej.

Varför har han inga glasögon. Är det för svårt? (Jag tänker själv på en byst av min farfar där konstnären satt glasögon av ståltråd på hans näsa. Ser inte riktigt bra ut.)

Nej inte alls men...

Längre än så kommer vi inte med pappa/son just där men Magnus flödar vidare och det visar sig att nästan alla objekt är i relation. Det är far och mor fast dom inte var det från början. Det är bröder, kompisar, katter och barnbarn. Det är en liten pojksoldat som är i relation med sin GameBoy och de egyptiska domarna är nog också i relation med något eller någon.

Det här med korrigerig då, undrar jag, ibland blir jag så hjälpnödig och vet ju precis vad en person eller ett par behöver och då får jag ju bita mig i läppen. Men när ett ansiktsuttryck växer fram under verktyget och det inte riktigt stämmer med intentionen, går det inte att korrigerig (läs klåfingrig terapipåverkan) då.

- Jo det är klart men inte alls som i terapi även om jag förstår vad du menar utan mer som kanske förstärkningar men visst kan jag bli litet överraskad ibland. Jag håller på med en Jeanne d'arc som har en stor hatt med en ödla i, en ödla som egentligen styr henne. Där gör jag hennes ansikte mer och mer smalt, litet för att understryka hattens volym... Tja.

Text,foto: Mårten af Ekenstam

Hittade henne i ett stenbrott. Hon tittar inåt.

En liten barnsoldat som har paus med sitt GameBoy.

B-FÖRENINGSBREV

RETURADRESS:

SFT
c/o Anita Blom af Ekenstam
Ringvägen 47b
181 51 Lidingö

www.sfft.se

KALENDARIUM 2016

14-15 MARS

DESPERATA SITUATIONER
HEATHER FISKE PHD
WWW.SIKT.NU
MALMÖ

31 MARS

ATT MÖTA OCH ARBETA MED BARN OCH
FAMILJER SOM VARIT PÅ FLYKT KJERSTIN
ALMQVIST, PROFESSOR I PSYKOLOGI
ANMÄLAN: MARIA.HOLS@FALUN.SE
DALARNAS FAMILJETERAPIFÖRENING
BORLÄNGE

30-31 MARS

FÖRDJUPNINGSKURS I LÖSNINGSFOKUS
WWW.SIKT.NU
MALMÖ

4-8 APRIL

SIGNS OF SAFETY, INTENSIVKURS MED ANDREW
TURNELL
WWW.SIKT.NU
MALMÖ

7-10 APRIL+26-29 MAJ

SEMINARIE- OCH
FAMILJEHANDLEDARUTBILDNING
WWW.FAMILY-LAB.SE
STOCKHOLM

21-22 APRIL

SUPPORTGRUPPER VID MOBBINGS- OCH
KRÄNKNINGSSITUATIONER JESSICA SCHMIDT +
SIKT
WWW.SIKT.NU
MALMÖ

2-3 MAJ

FÖRDJUPNINGSKURS I LÖSNINGSFOKUS
WWW.SIKT.NU
MALMÖ

11-13 MAJ

NORDISK MARTE MEO-KONFERENS MARTE
MEO CIRCLE OF LOVE, MARIA AARTS M FL
WWW.MARTEMEOFORENINGEN.SE
GÖTEBORG

16-18 MAJ

GRUNDERNA I LÖSNINGSFOKUS
WWW.SIKT.NU
MALMÖ

13-14 OKTOBER

VETENSKAPLIGT SYMPOSIUM
SFFT
WWW.SFFT.SE KARLSTAD

21 OKTOBER

HÖSTENS HÖJDARE 2016
EN HELDAG MED HARLENE ANDERSON,
ERSTA KONFERENS WWW.FFST.SE
STOCKHOLM

ANNONSERA I SFT – SVENSK FAMILJETERAPI. HELSIDA 4 000 KR, HALVSIDA 3 000 KR

KVARTSSIDA 2 000 KR PLATSANNONS KVARTSSIDA 4 000 KR.

NÄSTA NUMMER KOMMER UT I BÖRJAN AV JUNI. MANUSSTOPP 15/5

KONTAKTA REDAKTIONEN SFTRED@TELIA.COM